

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО: СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ

У *статті* проаналізовано сутність та ознаки соціального підприємництва. Розглянуто основні сфери діяльності та напрями соціального підприємництва.

Виявлено роль і значення соціального підприємництва в Україні, розвиток якого сприяє створенню робочих місць і нових форм підприємництва та зайнятості, що, в свою чергу, пом'якшує соціальну напругу.

Ключові слова: підприємництво, соціальне підприємництво, соціально відповідальний бізнес, благодійна діяльність.

Світовий економічний розвиток упродовж останніх десятиліть супроводжується загостренням соціальних та екологічних проблем суспільства. Ці проблеми є наслідком так званих “ринкових провалів”, тобто неспроможності ринкових механізмів ефективно їх розв’язувати.

За такої ситуації держава має перерозподіляти свої доходи на задоволення найгостріших соціальних потреб, проте багато з них так і залишаються нерозв’язаними. Все це у підсумку обумовило активізацію діяльності різноманітних некомерційних, волонтерських, благодійних незалежних організацій філантропічної спрямованості, які у свою чергу сприяли появі на рубежі ХХІ ст. соціальних підприємств.

У нинішніх умовах ця тема дуже актуальна для України. Сучасні виклики українського суспільства, а саме військові дії та проблеми внутрішньо переміщених осіб, створюють додаткові причини щодо активізації соціальних ініціатив. Соціальне ж підприємництво може стати ефективною формою такої допомоги.

Соціальне підприємництво – це бізнес, що має переважно соціальні цілі та доходи якого головним чином реінвестують у розвиток підприємства та/або спрямовують на громадські справи чи вирішення гострих соціальних проблем.

Соціальні підприємства не є благодійними організаціями, вони функціонують так само, як будь-який інший комерційний бізнес. Відрізняються вони тільки тим, що отриманий прибуток вкладають у добру справу, а не тільки збагачує власника цього бізнесу.

Соціальне підприємництва охоплює три ключових аспекти:

підприємницький вимір: участь у безперервній економічній діяльності (наприклад, впровадження інновацій для забезпечення потреб неплатоспроможного населення, отримання прибутку);

соціальний вимір: виразна соціальна мета (наприклад, працевлаштування інвалідів, залучення маргіналізованих груп населення до громадського життя);

управлінський вимір: наявність механізмів управління, що забезпечують пріоритетність соціальної мети та врахування інтересів різних зацікавлених сторін. Для соціальних підприємств найголовніша мета – соціальні зміни (здебільшого – завдяки вирішенню нагальної проблеми, яку було недооцінено чи проігноровано іншими інституціями (державними установами, бізнес-структурами тощо).

Можна виділити три ознаки соціального підприємництва:

1) на ньому має працювати не менше ніж 50 % працівників, які представляють вразливі групи населення, до того ж велика частина прибутку реінвестується в розвиток компанії та створення нових робочих місць;

2) на підприємстві може бути менше половини працівників з уразливих груп населення, натомість щонайменше 10 % прибутку спрямовується на соціальну мету;

3) можна не працевлаштовувати вразливі групи населення, але віддавати на соціальну мету 20 % прибутку [1].

В Україні поки що бракує досвіду, практики, розуміння соціального підприємництва, а головне – достатньої кількості соціалізованих підприємств, які, об'єднавшись і дійшовши взаємної згоди, змогли б відстоювати свої інтереси та розвиток соціального підприємництва через створення закону. В іншому разі – створення та ухвалення невваженого закону може обмежити можливості соціалізованого підприємства, звужити допустимий діапазон діяльності та навіть нашкодити.

Соціальне підприємництво в Україні розвивається поступово і поки знаходиться на стадії зародження. В рамках проекту “Сприяння соціальному підприємству” в різних регіонах України створюються спеціальні центри, які надають соціальним підприємствам комплексну підтримку у започаткуванні та розвитку їхньої діяльності, проводять тренінги та навчання соціальних підприємств.

В Україні соціальне підприємництво набуває все більшої популярності серед громадських організацій, як ефективний механізм вирішення локальних соціальних та економічних проблем територіальних громад.

Діяльності українських соціальних підприємств за даними “Каталогу соціальних підприємств” зосереджена переважно у сфері послуг – майже 67 % підприємств (освіта, спортивні клуби, туризм, шиномонтаж) (здебільшого така діяльність не потребує значних фінансових інвестицій при започаткуванні); далі йде поєднання виробництва і надання послуг – 26 % (легка промисловість та психологічна допомога, виробництво сувенірної продукції української тематики та професійно-технічна освіта/ діяльність шкіл підготовки водіїв транспортних засобів/ надання соціальної допомоги без забезпечення проживання для осіб похилого віку та інвалідів). Виробничою діяльністю займаються лише 7 % підприємств (сфера харчування, поліграфія, сільське господарство) [2].

Прикладами українських соціальних підприємств в Україні є платформа “Тепле Місто”, соціальна пекарня “Горіховий дім”, Львівська міська громадська організація “Туристсько-спортивний клуб “Манівці”, піцерія “PizzaVeterano”, Благодійний магазин “Ласка” (LaskaCharityStore) та інші [3].

Незважаючи на зростання популярності та поширення в різних країнах і частинах світу, соціальне підприємництво в Україні постає перед цілою низкою проблем та перешкод. Найбільшим і єдиним недоліком соціального бізнесу є те, що підприємець не може розпоряджатися своїм прибутком повністю. До переваг можна віднести високу відповідальність за результати діяльності перед клієнтами та громадою, інноваційність, переважання соціальної місії над комерційною, працевлаштування незахищених верств населення, реформування соціальної сфери.

Соціальне підприємництво допомагає створювати робочі місця; збагачувати професійний досвід людей, які працюють на соціальних підприємствах, задля подальшого працевлаштування за сучасних ринкових умов; розвивати територіальні громади, залучаючи до громадського життя соціально вразливі групи населення, забезпечуючи їхніх членів роботою; розширювати активність громадян, які можуть самостійно вирішувати свої проблеми та брати відповідальність за своє життя; посилювати увагу до соціально незабезпечених

груп населення, не стільки надаючи їм благодійну допомогу, скільки забезпечуючи їх корисною соціально значущою роботою; відроджувати сільські та міські території та поліпшувати їхню соціальну інфраструктуру тощо.

Для активізації розвитку соціального підприємництва в Україні нині необхідним є:

- закон про соціальне підприємництво, що визначав би чіткі критерії соціального підприємництва та створив правові механізми підтримки соціальних підприємств;
- поширення інформації про соціальне підприємництво через засоби ЗМІ;
- створення спеціальних кредитних і позикових програм для залучення фінансових коштів на першому етапі розвитку соціального підприємництва;
- започаткування програм з професійного навчання бажаючих для здійснення діяльності у сфері соціального підприємництва;
- нарощення соціального капіталу для підвищення рівня взаємодовіри та взаємодії у суспільстві.

Отже, розвиток соціального підприємництва в Україні – це тривалий процес, масштаб і темпи якого неможливо прогнозувати, що пояснюється децентралізованим характером цих процесів. Однак цей процес можна пришвидшити, якщо проводити активну соціально-економічну політику, розглядати формування соціального підприємництва як важливий самостійний напрям політики соціально-економічних реформ.

Зростання активності громадян через створення соціальних підприємств, їх співпраця з владою дозволить розпочати в Україні вирішення такої надзвичайно актуальної проблеми, як побудова соціальної держави і громадянського суспільства.

Список використаних джерел

1. *Підприємці й суперсила*. Як в Україні розвивається соціальний бізнес / Тиждень. 16 січня 2018. URL: <http://tyzhden.ua/Economics/207751>. 2. *Каталог соціальних підприємств України 2013 року* / за ред. В. Назарук. К.: Видавничий дім “Києво-Могилянська академія”, 2013. 79 с. 3. *Заробляти і допомагати*: як працюють соціальні підприємства в Україні та світі. URL: <https://dyvys.info/2017/09/04/zaroblyaty-i-dopomagaty-yak-pratsuyut-sotsialni-pidpryyemstva-v-ukrayini-ta-sviti/>.

Любовь Литвин

СОЦИАЛЬНОЕ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВО: СУЩНОСТЬ И ОСОБЕННОСТИ СТАНОВЛЕНИЯ В УКРАИНЕ

В статье проведен анализ сущности и признаков социального предпринимательства. Рассмотрены основные сферы деятельности и направления социального предпринимательства. Выявлены роль и значение социального предпринимательства в Украине, развитие которого способствует созданию рабочих мест и новых форм предпринимательства и занятости, что, в свою очередь, смягчает социальную напряженность.

Ключевые слова: предпринимательство, социальное предпринимательство, социально ответственный бизнес, благотворительная деятельность.

Lubov Lytvyn

SOCIAL ENTREPRENEURSHIP: THE ESSENCE AND FEATURES OF FORMATION IN UKRAINE

The article analyses the essence and features of social entrepreneurship. The paper reveals the main areas of activity and tendencies of the social entrepreneurship. It identifies the role and importance of social entrepreneurship in Ukraine, a development of which promotes the creation of jobs and new forms of entrepreneurship and employment, what, in its turn, mitigates the social tension.

Keywords: entrepreneurship, social entrepreneurship, socially responsible business, charitable activity.